

Veselin Vukotić
www.vukotic@cg.yu

Crnogorska suverenost i gubitak slobode

**Teza ovog priloga je da suverenost sama po sebi ne znači povećanje slobode pojedinca
Zašto se povampiruju neosocijalisti i etatisti u Crnoj Gori?**

Većina građana Crne Gore se na referendumu odlučila za nezavisnu Crnu Goru, odnosno suverenu državu. Suverenost je shvaćena i kao povećanje slobode svakog građanina „da upravlja svojom sudbinom“ (često objašnjenje političara). Da li suverenost države sama po sebi znači i povećanje slobode svakog pojedinca? Da li suverenost sama po sebi znači i veće ekonomske slobode, veću šansu za biznis? Da li je suverenost šansa za **otvorenost i društva i ekonomije** ili je to možda u očima (posebno neosocijalista i ultra-etatista koji se sve više oglašavaju u Crnoj Gori) **šansa za zatvaranje**, za kontrolu svega i svakoga, za kontrolu biznisa, za uvođenje dodatnih barijera preduzetništvu? Da li je suverenost šansa za smanjenje birokratije (kako smo između ostalog obrazlagali razloge izlaska iz SRJ zbog savezne administracije) ili upravo suprotno: povećanje birokratije! Da li suverenitet Crne Gore znači šansu da tako mali imitiramo velike države (makro-države i mikro-sloboda) ili je to šansa da budemo, shodno svojoj objektivnoj (fizičkoj, ljudskoj, ekonomskoj) veličini, specifični, drugačiji (mikro-država i makro-sloboda)? Crna Gora je stekla nezavisnost na platformi liberalizma! Kako političkog, tako i ekonomskog! Zar višepartijski sistem nije plod liberalizma? Da npr. nije bilo EURA, da li bi bilo nezavisnosti? Da nije bilo liberalnog sistemskog zakonodavstva, da li bi ljudi iz biznisa vidjeli šansu u Crnoj Gori? Da nije bilo liberalnog odnosa prema preduzetništvu – da li bi preduzetnici vjerovali u šansu u novoj nezavisnoj državi? Zar je sada čudno da je upravo taj tzv. „neoliberalizam“ najviše napadan za vrijeme kampanje, te da se to danas ponavlja od ultra-birokrata i ultra-socijalista? Istina, zastupnici liberalizma u Crnoj Gori imaju jedan „veliki grijeh“! Omogućili su da jedan broj neznalica, stalno kritikujući liberalizam, neoliberalizam, crnogorsku ekonomsku školu, stiče utisak da su „veliki eksperti“. Etiketirajući i kritikujući bez činjenica, oni u sopstvenim očima, i dijelom u javnosti, ostavljaju utisak da su veoma znaveni! Ali, što već jednom ne iznose svoj program? Konzistentno – za šta su?! Što već jednom ne iznesu taj svoj program i ubijede javnost, međunarodne institucije da je to rješenje za Crnu Goru?

Eskperti „velikih institucija“ nas uče da treba povećati izvoz. Pa to bi znala i moja baba kada bi se digla iz groba. Ali, problem je što se povećanje izvoza ne povezuje sa širenjem tržišta i izvan Crne Gore. Da se samo širenjem tržišta, na potrošače izvan Crne Gore, može povećati izvoz... A zašto bi neki potrošač iz regiona kupovao proizvod proizveden u Crnoj Gori? Samo ako je konkurentan, proizvod će naći kupca! Ako sada idemo u analizu konkurentnosti plašim se da bi brzo došlo do saznanja da su upravo te „velike institucije“ prepreke razvoju konkurentnosti.

Ili, tvrdnja da je veliki spoljnotrgovinski deficit zlo Crne Gore u ovom trenutku! Pa to može da tvrdi samo ekonomski nepismen čovjek! Deficit – čega i u odnosu na koga? Da li deficit znači dug? Da li neko kupuje nešto van Crne Gore, a da ne plaća? Neka neko izvodi makar jednu

investiciju u Crnoj Gori, a da njome ne poveća više uvoz nego izvoz u kratkom roku! Ako godišnje imamo oko 350-400 miliona EUR investicija koliko treba da se uveze opreme, kreča, cementa,...? Da li trgovinski deficit može biti tržišni signal za domaće preduzetnike da krenu u proizvodnju to je nešto što je vezano za tržište i tržišno ponašanje, a ne za dirigovanje birokrata!

Ne postoji više domaće i strano tržište kako nas neosocijalisti i ultraetatisti uče! Postoji samo tržište! Ko ne može da proda svoj proizvod na tržištu izvan Crne Gore, sve teže će ga prodavati i unutar Crne Gore, zbog konkurencije! Da li je rješenje u zatvaranju ekonomije i eliminisanju konkurencije? Da li bi trebalo da „propišemo“ snagom zakona da naši hoteli mora da kupuju samo hranu od domaćih proizvođača, a da domaći proizvođači mora da ljetuju samo u našim hotelima. Upravo to se ovih dana predlaže u skupštinskim debatama.

Zaista, da li bi voljeli da živimo u zemlji koja ne bi imala uvoza ($U=0$), i koja zbog izvoza ima trgovinski suficit? Teško da bi se Nike obuća (uvoz) mogla zamijeniti opancima (domaća proizvodnja)!

Tu su i biseri kritičara o tome da je trgovina zlo, da je važna samo proizvodnja! Kakva je to proizvodnja koja se ne može prodati (njome trgovati)? Zar signal sa tržišta (potrošač – kupac) nije presudan za odluku što ćeš proizvoditi? Kome se predlaže proizvodnja za skladište? Zar ne shvatamo da je **tržište** (mogućnost da prodajete svoje proizvode – trgujete sa kupcem) **najvažnija imovina kompanije**? Šta je kompanija koja proizvodi, a nema tržište za svoje proizvode? Upravo te kompanije su san etatista i birokrata – jer onda oni stupaju na scenu sa svojim receptima za rješenje! Stupa na scenu tzv. socijalna (dobročiniteljska) ekonomija! Ako se prodaja vrši normalno, na tržištu, njih nema! Da možda i u tome nije „mala tajna“ kritike liberalizma u Crnoj Gori? Liberalizam čini suvišnim mnoge institucije u Crnoj Gori, birokrate i „dobročinitelje“.

Ipak, najveća opasnost za suverenost Crne Gore je upravo veoma tiha i nevidljiva birokratija! Posebno birokratija o oblasti ekonomije i ugrožavanja ekonomskih sloboda! Uz to „ekspertski Ustav“ je otvoreni pokušaj legalizacije oduzimanja slobode i prava građaninu Crne Gore! Da li bi iskustvo nekih zemalja moglo da bude upozorenje za nas u Crnoj Gori? Upozorenje u smislu da nekritično prihvatanje rješenja mnogih problema upravo vodi gubitku slobode, a tim i suverenosti!

Moj prijatelj iz Južne Afrike, Brian Benfield, profesor i biznismen, povodom dobijanja nezavisnosti Crne Gore, u maju 2006. godine napisao mi je prijateljsko, ali veoma ekspertsko pismo. Smatram da je ono što je saopšteno u njemu interesantno svakom čitaocu „Indeksa“ koji želi da se upozna sa iskustvima jedne nama daleke države – Južne Afrike.

„Kao Južnoafrikanac posebno mi je zadovoljstvo da slušam o uspjehu i pobjedi slobode u Crnoj Gori. Kao što već vjerovatno znate mi smo iskusili sličnu stvar 1994. godine i pronašli vrlo uspješno rješenje za suživot ljudi različite boje kože, nacije i vjere. Usvojili smo veoma liberalan Ustav koji je prepoznat kao jedan od najboljih na svijetu, i u velikoj mjeri smo primjenjivali politiku zasnovanu na principima slobodnog tržišta.

Stoga su Vaše riječi muzika za moje uši!

Riječ upozorenja: Građani Crne Gore ipak moraju ostati na oprezu. Sada ulazite u veoma opasnu fazu, kroz koju moraju proći najmanje dvije generacije. Istinaska demokratija je nježan pupoljak koji zahtijeva stalnu pažnju. Snage tame su uvijek sa nama; snage koje su izgubile u nedavnoj borbi za liberalnu demokratiju nijesu se predale, niti nestale. Ove snage će sad polušati da se vrate u borbu za vlast drugim sredstvima. Predstavljace se kao sindikati, kao „Zeleni“, kao borci za očuvanje životne sredine i ostale „dobročiniteljske“ organizacije koje pokušavaju da kroz državne intervencije poprave položaj siromašnih, nezaposlenih; pokušavaju da poboljšaju položaj „generacija koje dolaze“, životinja, leptira, itd, itd... Djelujući na ovaj način oni će ozbiljno sputavati privatnu inicijativu u rješavanju ovih društvenih situacija.

Mi se u Južnoj Africi suočavamo sa konstantnim preprekama koje nam nameću ostaci komunističke retorike i socijalističke frazeologije. Osim toga, kako je jako malo političara koji istinski razumiju šta znači sloboda, posedno u zemlji u kojoj generacije i generacije nijesu znale za slobodu, oni dozvoljavaju usvajanje u biti socijalističkih zakona i propisa čija je osnovna ideja podmuklo sakrivena. Kroz implementaciju ovakvih propisa socijalistički principi se ponovo uvlače u sistem podrivajući i gušeći novoustanovljene principe slobode. U stvari, ovakvi političari su veoma skloni da prate dešavanja i slijepo preslikavaju rješenja iz Evropske Unije, Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih država, ubijedeni da znaju šta rade.

Stvari kao što su:

- Oduzimanje imovine i „anti-teroristički“ zakoni koju omogućavaju da kuće i vozila „kriminalaca“, kao i njihov bankovni račun mogu biti konfiskovani od strane države bez potrebe prethodnog dokazivanje krivice za koju su optuženi je bez sumnje isto tako akt kome treba da se sudi. (Ovo rješenje dolazi iz američkog „RICCO“ zakona)
- Pokušaji „strateške“ kontrole cijena lijekova, sredstava medicinske pomoći ili usluga privatnih bolnica. („Jer ne smijemo dozvoliti biznismenima da krađu ili zarađuju ekstra visoke profite na slabim i bolesnim ljudima!“ ili opravdanje da je „ispravno“ da država vodi računa o zdravlju nacije; ...)
- Nastavak ili obnavljanje kontrole nad razmjenom sa inostranstvom
- Uključivanje države u sportske aktivnosti klubova
- Permanentno nepozivanje na odgovornost i odsustvo kazni za ilegalne aktivnosti članova vojske i policije
- Specijalni tretman i posebne povlastice za grupe koje su imale podređen položaj u prošlosti (npr. princip „afirmativne akcije“ kojim se daje prednost onima koji su bili diskriminirani u prošlosti bilo zbog boje njihove kože, jezika kojim govore, nacije ili religije kojoj pripadaju. Oni su sad u nadređenom položaju u odnosu na sve ostale „grupe“ koje nijesu bile diskriminirane u prošlosti)

- Krađa novca poreskih obveznika (pod izgovorom tzv. „državnih fondova“) od strane partije na vlasti i njenih pristalica koje upravljaju komisijama i vode poslove vezane za naoružanje, naftne rafinerije, ili donose odluke po velikim javnim tenderima
- Državni službenici ne mogu obuzdati trošenje novca na onaj nivo koji im je dodijeljen kroz budžet, što je posljedica ili nekompetentnosti ili vrlo često igrom birokratske moći
- Takozvani „zakoni za sprečavanje pranja novca“ (takođe primijenjena praksa SAD) koji omogućavaju državi narušavanje individualne privatnosti i anonimnosti, kao i poreski zakoni koji istovremeno nemaju nikakvog efekta na prevenciju i zaustavljanje ilegalnih i kriminalnih aktivnosti kojima se zaista „pere“ novac
- Radno zakonodavstvo koje onemogućava promptno i fleksibilno otpuštanje nepotrebnih radnika
- Komplikovanija biznis regulacija i procedure davanja dozvola za rad i licenciranja za određene profesije, kao npr. brokere, agente osiguravajućih kuća, banke, agente za nekretnine, dozvole za pružanje medicinskih usluga, itd.
- Takozvana „zaštita potrošača“ i legislativa koja je uređuje, a koja omogućava nastanak specijalnih sudova i tribunala koji u manjoj ili većoj mjeri oslobađaju pojedince odgovornosti za sopstvene odluke i akcije. Takva je recimo i kontrola uslova za davanje kredita i druge zakonske odredbe koje onemogućavaju poštovanje pravila i principa slobodne trgovine i razmjene
- Postavljanje sudija koji nemaju dovoljno kompetencija ili iskustva, ali su bliski trenutnoj partiji na vlasti
- Pokušaji kontrolisanja sudskog sistema kroz veličinu budžeta, procedure imenovanja sudija, kontrolu procedura kojim se sudijama dodjeljuju slučajevi itd.
- Rast državnog aparata i njegovog udjela u nacionalnoj ekonomiji – ovo je savremeni međunarodni fenomen protiv koga se potrebno boriti svim sredstvima
- Pokušaji da se daju amandmani na Ustav koji treba da zadovolje neke „posebne trenutne“ potrebe ili omoguće reizbor partiji ili pojedincima na vlasti
- Održavanje visokih stopa poreza na dohodak građana i profit kompanija da bi se „harmonizovali“ sa Evropskom Unijom
- Pokušaj da se u cilju „očuvanja nacionalnih interesa“ zabrane određene aktivnosti kao prostitucija, pornografija, striptiz klubovi, alkohol, droga, DDT, genetski modifikovana hrana, privatne škole, besplatne plastične kese u supermarketima, pušenje na javnim mjestima, itd, itd. („Dobročinitelji“ su prosto zaljubljeni u zabrane – ali uvijek uspijevaju da iza kulisa dobro upravljaju zabranjenim aktivnostima)...“

Šta bi mogao biti naš komentar ovog južnoafričkog iskustva.

Španska poslovice kaže: „Pametni ljudi se uče na tuđim greškama – budale na svojim!“.

Izbor je naš!!!